

Murat Orkun Selçuk¹

Politik Risk Çalışmaları Merkezi Direktörü

DEĞERLENDİRME NOTU

SUDAN SORUNU: SUUDİ ARABİSTAN VE BAE KARŞI KARŞIYA

Bağımsızlığını kazandığı 1956'dan bu yana sürekli iç savaşlarla boğuşan Sudan'da, 2023'ten beri yeni bir iç savaş ve beraberinde getirdiği dram yaşanıyor. Bu kez savaşan taraflar Sudan Ordusu ve Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK); ancak her zamanki gibi yine zarar gören taraf zaten on yıllardır fakirlik ve çatışmalardan bitap düşmüş Sudan halkı. Çatışmaların başlamasından bu yana 150 bin kişinin öldüğü ve 12 milyon kişinin yerlerinden edildiği tahmin ediliyor². Buna ilave olarak 30 milyonun üstünde Sudanlı, BM kategorizasyonuna göre "şiddetli"den "felaket" seviyesine kadar olan kategorilerde açlık, güvenlik, sağlık ve suya erişim sorunları yaşıyor³.

Çatışan tarafların her biri farklı aktörlerce destekleniyor. Her ne kadar açık bir şekilde olmasa da bölgede istikrara önem veren ve daha çok meşru aktörleri savunan Suudi Arabistan'ın Sudan Ordusunu desteklediği anlaşılırken Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) ise HDK'ye destek verdiği görülüyor. Halihazırda çatışmalarda taraflardan hiçbiri birbirine net bir üstünlük kurmuş değil. Sudan Ordusu daha ziyade ülkenin doğusunu elinde tutuyor; buna karşılık HDK batı bölümde daha fazla hakimiyet kurmuş durumda. Ateşkese yönelik yoğun çağrı ve baskılar sonunda HDK 24.11.2025'te tek taraflı olarak üç aylık ateşkes ilan ettiğini açıklamış olsa da Sudan Ordusu bunun sadece sözde bir ateşkes olduğunu ve HDK'nin saldırılarına devam ettiğini söyledi⁴.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1504>

²R.Marangio, 'The fall of El-Fasher: Sudan's war outpaces truce plan', 2025

<https://www.iss.europa.eu/publications/commentary/fall-el-fasher-sudans-war-outpaces-truce-plan>

³Humanitarian Action, 'Sudan Humanitarian Needs and Response Plan', 2025

<https://humanitarianaction.info/plan/1220/document/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2025/article/13-people-need-breakdown-2#page-title>

⁴S.Magdy, 'Sudan's top general rejects US-led ceasefire proposal', 2025, <https://apnews.com/article/sudan-war-military-rsf-ceasefire-11969e025902252540333cd24c4a407b>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Peki, neredeyse 70 yıldır bir çatışma bölgesi olan Sudan'da bu kez iç savaş neden çıktı ve bu noktaya nasıl gelindi?

Çatışma Öncesi Gelişmeler ve Mevcut Durum

Savaşan taraflardan biri Sudan Ordusu iken diğer tarafın Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK) olduğunu söylemiştik. Bu noktada HDK'nin kim olduğundan bahsetmek faydalı olacaktır.

HDK, esas itibarıyla geçmiş on yıllara varan ve Sudan'da yaşanmış olan katliamlardaki rolüyle bilinen "Cancavid" milislerinin günümüzdeki ismi (Cancavid, kelime anlamı olarak Arapçadan kabaca "Zalim Atlılar" olarak çevrilebilir)⁵. Cancavid'in kökenleri, Sudan'ın batısındaki silahlı göçebe gruplara dayanıyor. İlk olarak 1980'lerin başında Sudan devleti tarafından, komşusu Çad'daki iç savaşta nüfuzunu artırmak için organize şekilde silahlandırıldıkları ve eğitildikleri biliniyor. Cancavid uluslararası anlamda, Sudan'ın batısındaki Darfur'da 2003'te yaşanan soykırımdaki rolü, acımasızlığı ve işlediği insanlık suçlarıyla birlikte dikkatleri çekmeye başlıyor. 2013'te ise dönemin Cumhurbaşkanı El Beşir tarafından Hızlı Destek Kuvvetleri – HDK isminde bir organizasyona dönüştürülüyor ve 2017'de çıkarılan kanunla "bağımsız bir güvenlik gücü" olarak meşrulaştırılıyor⁶.

El Beşir aynı zamanda, 2011'de Güney Sudan'ın ayrı bir devlet olarak bağımsızlığını kazanması ve ülkedeki petrol yataklarının büyük kısmını beraberinde götürmesi sonrasında Sudan'daki en önemli gelir kaynağı haline gelen altın üretiminden, başta Sudan Ordusu ve HDK olmak üzere silahlı gruplara pay veriyor. Orduya bağlı altın şirketleri en azından kâğıt üstünde devlet şirketiyken HDK'ye bağlı şirketler söz konusu milis gücünün yöneticilerinin şahsi firmaları oluyor. Petrol üretimine kıyasla çok daha az kurumsal ve emek yoğun şekilde gerçekleştirilen altın üretimi üzerinde neredeyse hiç denetim olmaması, komutanların zenginleşerek bankacılık, mal ve hizmet üretimi gibi sektörlere de açılım yapmasına ve silahlı grupların etkinliğini daha da artırmasına neden oluyor ve bu durum da kendilerini zenginlik ve güçten mahrum bırakması muhtemel çabalara karşı direnç göstermelerini beraberinde getiriyor⁷. Bu arada Sudan'da çıkarılan altının sevk edildiği en önemli pazarın BAE olduğunu da bir kenara not ederek devam edelim.

Aralık 2018'deki devrimle 30 yıldır iktidarda olan Ömer El Beşir'in devrilmesi, Sudan'da çok önemli siyasi değişikliklere yol açtı. Takip eden birkaç aylık müzakereler neticesinde Ağustos 2019'da sivil-asker ortaklığı prensibi üzerinde yükselen bir yapının kurulması kararlaştırıldı ve sivil bir geçiş hükümeti kuruldu. Afrika Birliği gibi uluslararası kuruluşlarca da desteklenen bu model başarılı olmadı ve beklendiği gibi bu durumun en önemli sebeplerinden biri ekonomiydi. Ekonomik faaliyetlerin sivil otoriteler tarafından düzenlenip denetlenmesini öngören plana hem Ordu hem de HDK karşı çıktı zira neredeyse ekonominin her sektöründe baskın konumdaydılar⁸.

Netice itibarıyla Ordu, HDK ile birlikte 25 Ekim 2021'de yönetime el koydu ve Başbakan da dahil olmak üzere önde gelen sivil siyasetçileri tutukladı. Böylelikle Ordu'nun başındaki General Abdelfattah el Burhan ile HDK'nin lideri Muhammed Hamdan Dagalo ("Hemedti" olarak bilinir) arasında taktik bir ittifak kurulmuş oldu. Ayrıca ülke yönetimine sivil katılım ve

⁵ UNTERM, <https://unterm.un.org/unterm2/en/view/d5eb4654-b0ed-4f5c-894d-92a33e2d574d>

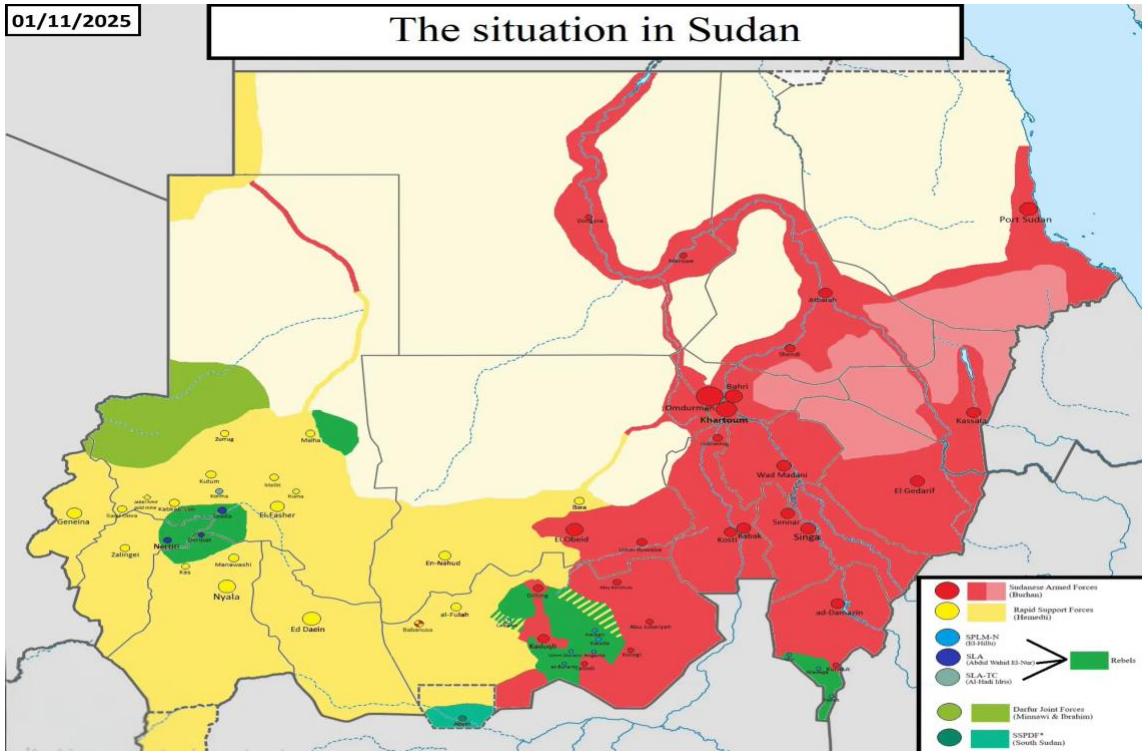
⁶H.Barber, "Men with no mercy": The vicious history of Sudan's Rapid Support Forces', 2023, <https://www.telegraph.co.uk/global-health/terror-and-security/sudan-unrest-militia-rapid-support-forces-janjaweed/>

⁷ A.Soliman ve S.Baldo, 'Gold and the war in Sudan: How regional solutions can support an end to conflict', *Chatham House Africa Program*, Mart 2025

⁸ M.A.M.Assal, 'War in Sudan: Background, Analysis and Scenarios', *International Institute for Democracy and Electoral Assistance*, Ağustos 2025

silahlı güçler üzerindeki her türlü denetim mekanizması da bu şekilde bertaraf edildi. Ancak Burhan ve Hemedti arasındaki gerginlikler süratle gün yüzüne çıktı. Daha muhafazakâr bir yapı isteyen Burhan, El Beşir döneminden isimleri ve yapıları yönetimde daha etkin hale getirmeye çalıştı. Hemedti ise daha reformist bir tavır takınarak sivillerle görüşmeler yaptı, her ne kadar sözde kalsa da ilerici ve daha popülist söylemler geliştirdi⁹. Ancak ikilinin arasındaki ipleri koparan husus, güvenlik sektörü reformu oldu. Ordu ile HDK, HDK'nin belirli bir süreden sonra kendini feshederek silahlı kuvvetler bünyesine katılması konusunda uzlaşmıştı. Ancak Ordu bu sürenin iki yıl olmasını isterken HDK 10 yıl konusunda ısrarcı olunca ipler gerildi. Her iki taraf da muhtemel bir çatışmaya yönelik pozisyon almaya başladı. Nitekim Nisan 2023'te Hartum'da bu iki grup arasında çatışma başladı ve kısa sürede ülkenin diğer bölümlerine yayıldı.

Mayıs 2023'te HDK, Hartum'un büyük kısmını, başkanlık sarayını ve stratejik noktaları ele geçirdi. Yabancı ülkeler vatandaşlarını tahliye etti. Haziran 2023'te çatışmalar Darfur'a sıçradı. Ordu, 2024 yılı boyunca toparlanmaya çalıştı, ancak insani kriz derinleşti ve savaş çıkmazda girdi. Nisan 2024'te HDK, Kuzey Darfur'un başkenti ve ordunun batıdaki son kalesi olan El-Faşir'i kuşattı. Ağustos 2024'te BM, özellikle Darfur'daki Zamzam kampında kıtlık yaşandığını resmen ilan etti¹⁰. 2025 genelinde HDK'nin sahada daha etkili olduğu görüldü. Ordu, doğuda (Port Sudan merkezli) savunma hattını güçlendirirken HDK batıdaki hakimiyetini pekiştirdi. Ekim 2025'te yaklaşık bir buçuk yıl süren kuşatmanın ardından, El-Faşir HDK'nin kontrolüne geçti. Böylece Ordu'nun Darfur bölgesindeki varlığı fiilen sona erdi.

Kaynak: Thomas van Linge (<https://sudanwarmonitor.com/p/introductory-guide>)

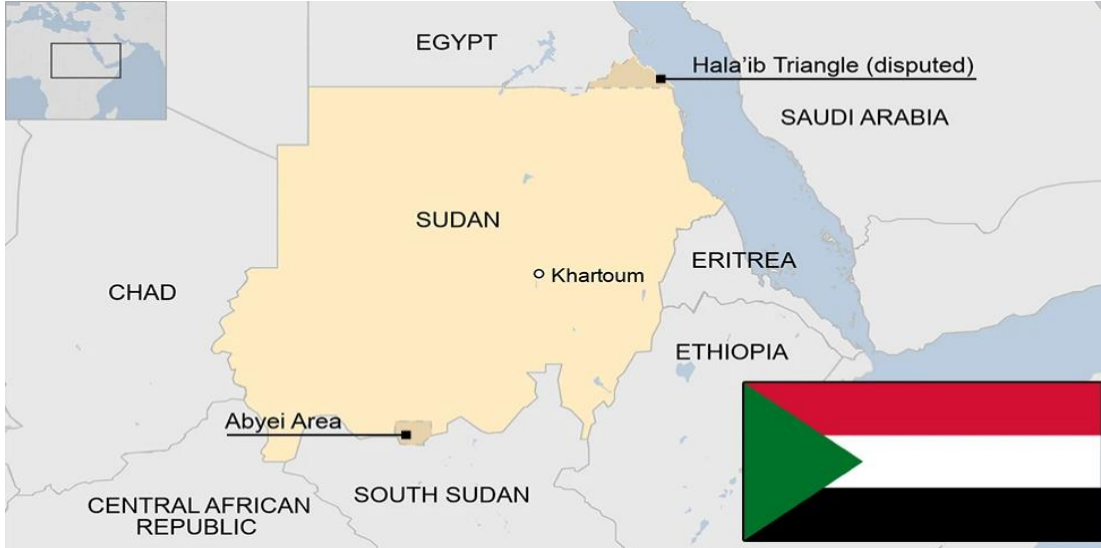
⁹ D.Deng, 'The Rapid Support Forces and Sudan's War of Visions', *Konrad Adenauer Stiftung*, Haziran 2025

¹⁰ UNICEF Basın Açıklaması, 'Famine confirmed in Sudan's North Darfur, confirming UN agencies worst fears', 2024 <https://www.unicef.org/press-releases/famine-confirmed-sudans-north-darfur-confirming-un-agencies-worst-fears>

Kasım 2025 sonu itibarıyla HDK lideri Dagalo, HDK kontrolündeki bölgelerde soykırım yapıldığına dair baskılar yoğunlaşınca, çatışmalardan etkilenen bölgelere insani yardımların ulaştırılması amacıyla tek taraflı olarak üç aylık ateşkes ilan ettiğini duyurdu. HDK'nin ilan ettiği ateşkes, Sudan'daki çatışmaların durdurulması amacıyla ABD, Suudi Arabistan, Mısır ve BAE'den oluşturulan ve "Quad (Dörtlü)" olarak bilinen mekanizmanın baskısı sonucu ilan edildi¹¹. Ancak Ordu, bunun sadece bir taktik olduğunu, Dörtlü'nün HDK lehine taraf tuttuğunu belirterek bu çabalara taraf olmayı reddediyor.

Uluslararası Tepkiler: Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri Karşı Karşıya

Sudan'da yaşanan çatışmalara ve insanlık dramına yönelik uluslararası tepki ve çabalar, dışarıdan bakıldığında beklentiler çerçevesinde gerçekleşti. Birleşmiş Milletler ve bağlı ajansların ülkedeki insani duruma ilişkin sürekli şekilde yaptığı çağrılara ilave olarak diğer aktörler de girişimlerde bulundu. Örneğin, Mayıs 2023'te başlayan Cidde Süreci kapsamında çatışan taraflar, insani meselelerin çözümü amacıyla dolaylı görüşmeler yaptı. Ancak bu süreçte tarafları bağlayıcı mekanizmalar olmaması nedeniyle sürecin etkisi sınırlı kaldı¹². Nisan 2024'te Fransa ve Almanya eş başkanlığında toplanan Paris Konferansında ise AB'ye ilaveten Fransa, Almanya, İngiltere ve ABD'nin katkılarıyla Sudan'daki insani krizin hafifletilebilmesi için yaklaşık iki milyar dolar tutarında katkı sözü verildi¹³. Söz konusu konferans insani yardım amaçlı olduğundan çatışmaların durmasına yönelik bir adım değildi.

Kaynak: BBC World Services <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094995>

Uluslararası girişimlerde belki de en aktif olanı, yukarıda da değindiğimiz "Dörtlü" (Quad) mekanizması. Sudan konusunda Mısır'ın, 2024'ün başından beri ABD, BAE ve Suudi Arabistan ile koordine şekilde girişimlerde bulunduğu biliniyordu. Haziran 2025'te, ABD Başkanı Trump'ın Afrika özel temsilcisi Massad Boulos'un, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır Büyükelçileri ile Sudan meselesine bir çözüm bulunması amacıyla bir araya gelmesiyle birlikte Dörtlü mekanizmaya açık şekilde start verilmiş oldu¹⁴.

¹¹ M.Sio, 'Sudan's RSF Declares Unilateral 3-Month Humanitarian Truce', 2025, <https://www.aa.com.tr/en/africa/sudan-s-rsf-declares-unilateral-3-month-humanitarian-truce/3753004>

¹² A.Elhag, 'To Resolve Sudan's Conflict, Merge the Jeddah and Quad Tracks', 2025, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/resolve-sudans-conflict-merge-jeddah-and-quad-tracks>

¹³ E.Pineau ve N.Eltahir, 'Donors raise more than 2 billion euros for Sudan aid a year into war', 2024, <https://www.reuters.com/world/france-germany-eu-mark-anniversary-sudan-war-with-funding-push-2024-04-15/>

¹⁴ E.Salah, H.Alnaser, H.Tharwat, M.A.Shalla ve O.A.Faroug, 'The Quad War', 2025, <https://www.madamasr.com/en/2025/11/20/feature/politics/the-quad-war/>

Dışarıdan bakıldığında sorunun çözümü için tüm uluslararası ve bölgesel aktörler, kendi imkanları çerçevesinde samimi şekilde seferber olmuş gibi görünüyor. Ancak yüzeyi tırnağımızla biraz kazıyarak şu soruyu sorduğumuz zaman aşağıda başka bir tablonun olduğunun işaretleri ortaya çıkmaya başlıyor: Kendi savunma sanayiine sahip olmayan fakir bir ülke konumundaki Sudan'da taraflar, çatışmaları yıllardır sürdürecektir maddi ve askeri kaynağı nereden buluyor?

Öncelikle şunu belirtmemiz lazım: Çatışan taraflara maddi ve/veya askeri destek verdiği ifade edilen aktörlerin hiçbiri bu suçlamaları kabul etmiyor. Bununla birlikte, İran'ın Sudan Ordusu'na SİHA desteği verdiği, Wagner gibi Rus paralı asker gruplarının HDK'ye eğitim ve MANPADS (karadan havaya füze) sağladığı, Libya'nın ise yine HDK'ye geçiş hattı ve yakıt ikmali sağladığı belirtiliyor.

Bu aktörler belki olağan şüpheliler olarak görülebilir. Ancak konu, yukarıda bahsettiğimiz ve Sudan sorununu çözmede halen en aktif ve ağırlık sahibi mekanizma olan "Dörtlü"nün içine baktığımızda enteresan bir hal alıyor.

Bu dörtlülerden biri olan Mısır'ın, Sudan Ordusuna aktif şekilde (savaş uçağı, SİHA, istihbarat) desteği verdiği ifade ediliyor¹⁵ zira Sudan'da istikrar sağlanması, Mısır'ın sınır güvenliğinin yanı sıra gıda güvenliği açısından da son derece önemli. Sudan'daki kriz, 2022 yılında bu ülkeden 110,000 baş canlı hayvan ve 10.000 ton sığır eti ithal eden Mısır'da ciddi bir açığa yol açmış durumda¹⁶.

Suudi Arabistan da Ordu taraftarı fakat fiziksel anlamda destek verdiğine dair bir gösterge yok. Suudi Arabistan, Veliht Prens Muhammed bin Salman'ın belirlediği "Vizyon 2030" çerçevesinde bölgede istikrar istiyor. Ev sahipliği yapacağı 2034 Dünya Kupasının ve Kızıl Deniz kıyısına yapacağı mega projelerin, denizin hemen karşısındaki Sudan'ın istikrarsızlığı nedeniyle tehdit altında kalmasını engellemeyi amaçlıyor¹⁷. Buna ilaveten Sudan'dan gıda ithalatının da kesintiye uğramasını istemiyor. Tüm bu nedenlerle, çatışan taraflar arasında istikrarı sağlaması ihtimalini daha yüksek gördüğü Sudan Ordusu'nu destekliyor.

Sudan'daki çatışmalarda Ordu'ya karşı mücadele eden HDK'nin en büyük destekçisi ise Dörtlü'nün diğer üyesi ve tarihsel olarak kendini hemen hemen her zaman Suudi Arabistan'ın yanında konumlandıran BAE.

Her ne kadar -taraflara destek veren diğer aktörler gibi- inkâr etse de BAE'nin HDK'ye destek verdiği hemen hemen herkesçe kabul görmüş durumda. BAE, AB ülkelerinden Çin'e kadar birçok farklı ülke tarafından üretilen ve aralarında güdümlü bombalar ve havan toplarının da olduğu çeşitli silah ve mühimmatı çoğunlukla Çad üzerinden HDK'ye ulaştırıyor¹⁸. HDK'yi desteklemesinin en önemli nedeni ise Sudan'ın doğusundaki HDK kontrolünde olan topraklarda bulunan büyük altın rezervleri. Kendisini dünyanın altın merkezi olarak konumlandırmaya çalışan ve bu ticaretten büyük gelir elde eden BAE, HDK'ye verdiği destek sayesinde Sudan altınının en önemli destinasyonlarından biri olmuş durumda. Ayrıca

¹⁵ L.Keith ve M.L.Price, 'Outside powers' reported backing for Sudan's warring sides fuels fighting as atrocities mount', 2025, <https://apnews.com/article/sudan-war-uae-egypt-f1cb024e79c9b35aa10db7dd348ede4f>

¹⁶ ABD Tarım Bakanlığı Raporu, 'Sudan Crisis Provides Further Blow to Egyptian Food Prices', Mayıs 2023

¹⁷ J.Horner, 'The Falcons and the Secretary Bird: Arab Gulf States in Sudan's War', *The European Council on Foreign Relations*, Temmuz 2025

¹⁸ I.Coles, 'How the UAE Put a 'Ring of Fire' Round Sudan in a Deadly Proxy Power Game', 2025, <https://observer.co.uk/news/international/article/wld0911uae>

Sudan'dan gelen tarım ve hayvancılık ürünleri, diğer çevre ülkeler için olduğu gibi BAE için de büyük öneme sahip¹⁹.

Suudi Arabistan'ın, BAE'nin HDK'ye silah desteğini kesmesi konusunda ABD'den de destek istediği anlaşıyor. ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio 12 Kasım'da, "HDK'nin Sudan'da çok korkunç şeyler yaptığını, HDK'ye silah sağlayan tarafın kim olduğunu bildiklerini, söz konusu tarafın 'Dörtlünün' üyesi olduğunu, bunun durması gerektiğini ve ilgili taraflara gerekli baskıları yaptıklarını" söyleyerek ismini zikretmeden BAE'nin HDK'ye desteğini en üst düzeyde açıklamış oldu. Rubio, 14 Kasım'da BAE Dışişleri Bakanı Abdullah Bin Zayed'le yaptığı görüşme sonrasında da "insani amaçlı bir ateşkese varılmasının gerektiğini vurguladığını" belirtti²⁰. Nitekim bundan 10 gün sonra da HDK tek taraflı insani ateşkes ilan etti.

Buna ilaveten Başkan Trump da Veliht Prens Muhammed bin Salman'ın Sudan'da istikrar sağlanmasına yönelik olarak kendisinden kişisel ricada bulunduğunu ve bu meselenin üzerine gideceğini söyledi.

BAE'nin inkarına rağmen AB Parlamentosu üyeleri de BAE'nin Avrupa menşeli silahları HDK'ye gönderdiğine dair güçlü emareler nedeniyle BAE ile yapılması düşünülen serbest ticaret anlaşmasına dair görüşmeleri askıya almayı değerlendirdiklerini açıkladılar²¹.

Bundan Sonra Ne Olur?

Suudi Arabistan ve BAE, bölgesel konularda geleneksel olarak birbirine paralel politikalar izlemeleri ile bilinirler. Özellikle İran tehdidine karşı bu iki ülke bir safta yer alıyor, hatta Katar gibi diğer körfez ülkelerinin politikalarına bile zaman zaman birlikte karşı çıkıyorlar. Suriye'deki iç savaş sürecinde bazı küçük anlaşmazlıklar haricinde aynı grupları desteklediler ve her ne kadar BAE daha erken davransa da ikisi de Esad rejimi düşmeden önce Suriye ile ilişkileri normalleştirdi.

Sudan meselesinden önce en büyük kırılma, Yemen konusunda yaşandı ve bu belki de bir göstergedi. Yemen'de her iki taraf da İran tarafından desteklenen Husilerle savaşan grupları desteklemekle birlikte, Husi karşıtı gruplar kendi aralarında bir bütünlük arz etmiyor ve her iki ülke de kendi çıkarına daha yakın olduğunu düşündüğü gruplara destek veriyor.

Sudan konusunda çok çeşitli çevrelerden gelen uluslararası tepkiler daha da yoğunlaştıkça BAE HDK'yi destekleme konusunda büyük ihtimalle geri adım atacaktır. Ancak son tahlilde, İran'dan algılanan ortak tehdidin etkinliğini kaybetme yoluna girmesi ve geleceğe yönelik ekonomik vizyonlardaki rekabetin artması neticesinde Suudi Arabistan ve BAE arasında ilerleyen dönemde daha fazla sayıda kırılma yaşanması son derece muhtemel görünüyor.

Sudan'ın ise, ekonomi ve yönetim alanlarında radikal reformlar yapılmaması halinde -ki bu kısa vadede pek mümkün değil-, her ne kadar geçici ateşkes dönemleri yaşansa da on yıllardır içinde bulunduğu ve farklı yerel ve uluslararası aktörler tarafından körüklenen çatışma ortamından kurtulması ihtimali maalesef son derece düşük.

¹⁹ P.Wintour, 'As criticism grows, is UAE ready to walk away from Sudan's RSF militia?', 2025, <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/04/sudan-rsf-militia-uae-united-arab-emirates>

²⁰ D.Psaledakis, 'Rubio Emphasizes Importance of Sudan Ceasefire in Call with UAE Counterpart', 2025, <https://www.reuters.com/world/middle-east/rubio-emphasizes-importance-sudan-ceasefire-call-with-uae-counterpart-2025-11-14/>

²¹ J.Parrock, 'EU Rethinks UAE Trade Deal Over Alleged Arms Sales to Sudan', 2025, <https://www.dw.com/en/eu-uae-trade-deal-alleged-weapons-sales-rapid-support-forces-sudan-civil-war/a-74906170>